

“És urgent un relleu generacional del catalanisme”

Montserrat Guibernau és professora a The Open University i a la London School of Economics d'Anglaterra. Acaba de publicar 'Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia' (Editorial Pòrtic), un exhaustiu estudi que reflexiona sobre la possibilitat de supervivència de nacions sense estat, com Catalunya, davant dels múltiples reptes d'una societat cada cop més global i on les identitats nacionals viuen un procés de revisió.

En el nostre context polític hi ha partits que es defineixen com a nacionalistes. Per si sol el nacionalisme és una ideologia?

—El nacionalisme és una ideologia política feble perquè, per definir-lo, necessitem saber a quina altra ideologia va lligat. A través de la història ha estat vinculat a la socialdemocràcia, al marxisme, al feixisme, a ideologies liberals... No hi ha prou amb dir que estimem la nació, sinó que cal saber el projecte de nació.

—Potser això és el que li ha faltat avui al nacionalisme català?

—Sí que li ha faltat. El que passa és que aquí, per circumstàncies històriques, hi ha hagut la necessitat de posar per davant de tot el nacionalisme. I moltes persones han votat partits polítics perquè es definien principalment com a nacionalistes i no tant per la ideologia política que els acompanyava. En una situació de normalitat, quan la nació és reconeguda, les ideologies polítiques prevalen més. Per exemple, a l'estat espanyol no es qüestiona el patriotisme de cap dels partits, ells no diuen que són nacionalistes, diuen que són patriotes. I la gent vota el model, si és socialista, conservador, liberal. A Catalunya no hem arribat a aquest punt. La nació encara s'ha de reivindicar i per això el nacionalisme ha representat un paper clau en la definició dels partits.

—En el llibre s'analitza la trajectòria dels diferents partits de tradició catalanista del Parlament de Catalunya. També es fa una anàlisi de la figura i el paper de Jordi Pujol. El nacionalisme de Pujol és ideologia o és una mena de paraigua que ho abasta tot?

—En el nacionalisme del president Pujol hi trobem una evolució històrica, però hi trobem una ideologia. El seu nacionalisme ve definit per idees clau de la socialdemocràcia i la democràcia cristiana, que s'expressa a través del que ell anomena "nacionalisme personalista", d'arrel més cristiana. Per tant, aquestes idees de socialdemocràcia i democràcia cristiana es troben conjuminades en el pensament del president Pujol.

—Els escrits de Pujol dels anys 60 abracen la socialdemocràcia de ple, amb països nòrdics com a exemple. Ara, molts partits volen proclamar-se hereus d'aquell pujolisme. Però es pot parlar d'un "primer Pujol" diferent al d'avui?

—Penso que ha mantingut la ideologia política. El que ha fet és canviar principis en funció dels diferents escenaris polítics tant de Catalunya com de l'àmbit internacional. Hi ha un factor afegit. Pujol és l'ideòleg no únicament del partit majoritari de Catalunya durant la transició, sinó del partit que ha governat Catalunya durant la transició. I governar suposa una sèrie de limitacions en l'expressió política d'una ideologia específica.

—Una de les grans qüestions que aborda en el llibre és el futur de les nacions sense estat. En tenen?

—Les nacions sense estat no sols tenen futur, sinó que són un model de com seran les comunitats polítiques a mitjà termini. El nous actors polítics són, entre d'altres, les nacions sense estat. És l'element nou que es definirà en aquest segle. Què vol dir això? Que la definició de nacions sen-

“El reconeixement com a nació ha de figurar a l'Estatut i a la Constitució. És imprescindible. Si volem un paper a la UE, no tenim cap possibilitat si no som reconeguts per l'estat del qual formem part”

se estat quedarà transformada i que no totes les nacions sense estat arribaran a adquirir aquest estatus, aquest reconeixement. Perquè una nació sense estat esdevingui actor polític, ha de complir dues característiques. La primera és que ha de tenir una identitat ben consolidada. Aquesta identitat ha de donar lloc a una societat, no perfecta, però sí cohesionada. La segona, és que sigui viable econòmicament. El que no pot fer una nació sense estat és dependre de les institucions de l'estat per poder tirar endavant.

—Als Països Catalans hi ha el problema afegit de la divisió política. Això ho complica tot molt més...

—Sí que ho complica. Per això cal tenir en compte quina és la voluntat dels ciutadans d'aquestes diverses parts dels Països Catalans, en quina situació política i amb quin lligam es troben respecte de l'estat del qual formen part. A mi em sembla que, el primer que s'ha de fer és començar a abastar Catalunya. I, a Catalunya, em sembla imprescindible un acord de mínims entre totes les forces polítiques catalanistes per aconseguir un finançament digne, el reconeixement com a nació i les conseqüències polítiques que se'n derivin. És imprescindible que la Constitució i l'Estatut ens reconeguin com a nació. Si volem representar un paper a la UE, no tenim cap possibilitat si no som reconeguts per l'estat del qual en formem part. Això seria una necessitat urgent. I em sembla immoral que els

partits polítics anteposin els propis interessos als dels ciutadans de Catalunya.

—Per això vostè parla en el seu llibre de la necessitat d'un acord de mínims entre les forces catalanistes per afrontar els grans reptes de Catalunya (finançament, reconeixement polític, immigració, cultura, noves tecnologies...). Tots els partits catalans observen aquests reptes i els dèficits polítics, però l'acord és impensable. Pot canviar això?

—Va succeir en el passat. I fou possible perquè hi havia la consciència que ens trobàvem en una situació d'emergència, de necessitat. Si les coses continuen com ara, el revifament del neoliberalisme, el conservadorisme, el castellanisme i el centralisme, de la mà del Partit Popular, contribueix a crear una situació que hauria de fer que els partits s'adonessin que han de reaccionar. I ho han de fer perquè senzillament els seus votants estan desencantats de la política, ja que tot allò que s'esperava assolir s'ha quedat a mitges. A més, no es pot governar deixant al marge allò que et legitima, que és la ciutadania.

—Potser és la generació política que ha viscut la transició que és incapaç de fer aquesta reflexió?

—Es urgent un relleu generacional en el catalanisme. No em refereixo únicament a les persones, sinó també a les idees. Em sembla que s'ha iniciat aquest procés, però encara falta treballar força. Principalment, perquè la majoria de discursos catalanistes van ser construïts per oposar-se al fran-

quisme. Han estat molt vàlids i suposen un llegat inestimable. Però el context a Catalunya, a l'estat espanyol, a Europa, al món, ha canviat. I ens hi hem d'adaptar i donar respostes a la nova situació política. I em fa la impressió que, de moment, no hi estem responent.

La identitat espanyola ha canviat. Espanya des de l'exterior no es veu, ni de lluny, com es veia als anys 70 o 80. Llavors es veia com a conservadora, centralista, antieuropea, desindustrialitzada. Avui Espanya és vista com a democràtica, europea, aspirant a lideratge i industrialitzada, com un model que s'estudia, per exemple, per analitzar els processos de democratització de les antigues repúbliques soviètiques.

En aquest entorn de renovació del castellanisme, del conservadorisme, del centralisme, hi ha qui intenta respondre, des de Catalunya, amb discursos catalanistes que vénen del franquisme, com si la situació fos la mateixa. Això és un error.

—Vostè parla de “nacionalisme cosmopolita”. Aquests dos termes sempre s'han venut com a antagònics, no?

—No es pot ser ciutadà del món, no es pot ser cosmopolita si la pròpia pàtria o nació no és lliure. Per ser ciutadans cosmopolites cal que la democràcia existeixi en totes les constitucions del món i que també existeixin una sèrie d'organitzacions i organismes internacionals guiats pel dret cosmopolita. És en aquest context, i des de la llibertat de la pròpia nació que un pot esdevenir lliure.

—El “catalanisme cosmopolita” que defineix parla de nacions lliures. Però aquesta concepció no la supera l'individualisme del discurs jacobí o del liberal, que parla de la llibertat de les persones, no de les nacions?

—No. El liberalisme ha fet una aportació de drets individuals reconeguts. Però la persona té un aspecte que és social. L'individu, ja ho deia Aristòtil, esdevé persona en societat. Per tant, l'individu com a membre d'un grup també té uns drets. I els drets individuals també tenen una

manifestació col·lectiva. Penso que els drets individuals han estat assolits, però s'han d'assolir els drets col·lectius. Cal anar cap al reconeixement de drets individuals i de drets col·lectius.

—Defineix un nacionalisme com a eina de progrés. Tradicionalment, els estats l'han definit just al contrari, com a conservador.

—El nacionalisme té molts significats i dues cares. Una, lligada a la democràcia i al dret pel desenvolupament i la llibertat pels pobles. L'altra, relacionada amb la xenofòbia, el racisme i les doctrines feixistes. El nacionalisme que contribueix al desenvolupament dels pobles, quan ha triomfat a Catalunya i també a Europa, ha estat quan s'ha associat a la idea de modernització. El nacionalisme aporta una idea de modernització i de progrés, senzillament perquè si és estimació a la nació, a la pàtria, el que es vol és que la pàtria tiri endavant, en tots els sentits.

La relació entre nacionalisme i progrés la trobem al Quebec, amb el Partit Quebequès i Bloc Quebequès. També a Escòcia, no solament amb el paper del Partit Nacional Escocès, sinó també en aquella branca del Partit Laborista a Escòcia que és profundament nacionalista —ells no s'anomenen nacionalistes però jo et dic que d'aquí deu o quinze anys, potser el Partit Laborista estarà dividit a Escòcia. I també ho observem a Gal·les, amb el Plaid Cymru, i a Catalunya, a Flandes, a Bretanya...

Si el nacionalisme no s'associa al progrés, no funciona. Perquè el nacionalisme ha d'atreure no sols les persones que sentimentalment se senten lligades a la nació, sinó també les que no tenen una identitat nacional gaire forta, però que volen viure en un estat de benestar suficient, o aquelles que volen aprofundir en la democràcia, encara que no se sentin nacionalistes.

El progrés és imprescindible, perquè amb els sentiments només, no n'hi ha prou.

—Vostè viu a Londres, normalment.

"Les nacions sense estat no sols tenen futur, sinó que són un model de com seran les comunitats polítiques a mitja termini. Son l'element nou que es definirà en aquest segle."

Per tant, té una visió amb més perspectiva de la situació política d'aquí. Com es veu el model del nacionalisme català des de fora?

—És un exemple que tots expliquem, jo inclosa, quan fem classes de nacionalisme cívic. Catalunya es veu com un model de societat, amb identitat consolidada i personalitat diferenciada. També es veu com un nacionalisme pacífic, que ha fet possible una societat pròspera. I s'ignora totalment les diferències internes, així com la situació política actual de tendència a la limitació d'aquest autogovern que va iniciar el seu procés l'any 1978.

—I es percep com un model tancat?

—No, no es veu com un model tancat, sobretot perquè, des de la teoria política, la democràcia és un procés dinàmic. Per tant, la praxi democràtica inclou el canvi, l'evolució.

Un factor molt important és la Unió Europea. Caldrà veure què passarà amb països amb identitats fortes com

Catalunya, Escòcia o el País Basc, per exemple, dins d'aquest marc. Però això és una pregunta, no una afirmació.

—La resposta l'han de donar aquests mateixos pobles?

—Escòcia és una nació, es defineix com a nació i és reconeguda al Regne Unit com a nació. D'entrada, ells tenen autogovern des del 1997. I estan molt més endavant que nosaltres, que el tenim des del 1978. A nosaltres no se'ns reconeix com a nació, tot i que els partits polítics d'origen català, tots, defineixen Catalunya com a nació. Això és clau perquè 'nació' no és una paraula i prou, implica una sèrie de conseqüències polítiques ser una nació. I això és el que nosaltres no podem reivindicar si no tenim fet el primer pas. Per tant, la primera lluita s'ha de fer dins d'Espanya per aconseguir que se'ns reconegui com a nació.

Enric Rimbau